

УДК 37:23:378:147:(045):37:04

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.27>

Клавдія ТУШКО

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, Україна, 29000

ORCID: 0000-0003-4981-9925

Ірина КОВАЛЬСЬКА

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-організаційного відділу, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, Україна, 29000

ORCID: 0000-0002-7440-2497

Ірина МАЦЬКІВ

вчитель хімії та біології вищої категорії, Хмельницька середня загальноосвітня школа I-III ступенів № 14, вул. Спортивна, 17, м. Хмельницький, Україна, 29000

ORCID: 0000-0002-1417-7339

Бібліографічний опис статті: Тушко, К., Ковальська, І., Мацьків, І. (2021). Дидактичні особливості застосування тьюторської технології в сучасній військовій освітній системі України. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 175–180, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.27>

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЬЮТОРСЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ВІЙСЬКОВІЙ ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена проблемі впровадження тьюторської технології в освітній процес Національної академії Державної прикордонної служби України. Метою статті є узагальнений аналіз досвіду впровадження тьюторської технології у підготовку майбутніх фахівців. Автор довела актуальність запропонованої у статті проблеми: зміст професійної підготовки майбутніх офіцерських кадрів Державної прикордонної служби України повинен використовувати передовий досвід підготовки фахівця сектору безпеки та оборони. З-поміж напрямів забезпечення високого рівня професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників є застосування освітніх інновацій, зокрема демократичного спрямування. Відповідно до запропонованої проблеми проведено ретельний аналіз наукової педагогічної літератури. Автор навела визначення тьюторської технології як форми гуманістичного навчання. Конкретизовано зміст діяльності викладачів-тьюторів в академії прикордонної служби як певної спеціалізації професійної педагогічної діяльності науково-педагогічного працівника, що виникла та реалізує свої функції у нових організаційних умовах освітнього процесу. Проаналізовано комплекс методів, притаманних тьюторській технології (вербальні та невербальні (практичні, наочні); індуктивні (від часткового до узагальненого) та дедуктивні (від загально до часткового); проблемно-пошукові). Визначено специфічні особливості реалізації тьюторської технології в академії прикордонної служби. Наведено рівні тьюторської діяльності в академії прикордонної служби (тьютори першого рівня виступають посередниками, консультантами, асистентами; тьютори другого рівня виконують роль експертів, аналітиків, дослідників та радників; тьютори третього рівня виступають топ-управлінцями, котрі компетентно формують освітню політику. Сформульовано висновки та напрями подальших наукових досліджень.

Ключові слова: майбутні офіцери-прикордонники; професійна підготовка; тьюторська технологія; інновації; особистість; тьюторський супровід.

Klavdiia TUSHKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Psychology, Pedagogy and Socio-Economic Disciplines, Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Shevchenko str., 46, Khmelnytsky, Ukraine, 29000

ORCID: 0000-0003-4981-9925

Iryna KOVALSKA

Candidate of Psychological Sciences, Senior Researcher, Leading Researcher of the Scientific and Organizational Department, Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Shevchenko str., 46, Khmelnytsky, Ukraine, 29000

ORCID: 0000-0002-7440-2497

Iryna MATSKIV

Teacher of Chemistry and Biology of the Highest Category, Khmelnytsky secondary school I-III centuries № 14, Sports str., 17, Khmelnytsky, Ukraine, 29000

ORCID: 0000-0002-1417-7339

To cite this article: Tushko, K., Kovalska, I., Matskiv, I. (2021). Dydaktychni osoblyvosti zastosuvannya tiutorskoi tekhnolohii v suchasni viiskovii osvitnii systemi Ukrainy [Didactic features of application of tutoring technology in the modern military educational system of Ukraine]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 6, 175–180, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.27>

DIDACTIC FEATURES OF APPLICATION OF TUTORIAL TECHNOLOGY IN THE MODERN MILITARY EDUCATIONAL SYSTEM OF UKRAINE

The article is devoted to the problem of introduction of tutoring technology in the educational process of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. The purpose of the article was to summarize the analysis of the experience of introducing tutoring technology in the training of future professionals. The author proved the relevance of the problem proposed in the article: the content of professional training of future officers of the State Border Guard Service of Ukraine should use the best practices of training a specialist in the security and defence sector. Among the areas of ensuring a high level of professional training of future border guards is the use of educational innovations. in particular, democratic orientation. In accordance with the proposed problem, a careful analysis of the scientific pedagogical literature. The author presented the definition of tutoring technology as a form of humanistic education. The content of the activity of teachers-tutors in the Academy of Border Guard Service as a certain specialization of professional pedagogical activity of a scientific and pedagogical worker, which arose and implements its functions in the new organizational conditions of the educational process, is specified. A set of methods inherent in tutoring technology (verbal and nonverbal (practical, visual); inductive (from partial to generalized) and deductive (from general to partial); problem-searching) is analysed. The specific features of the implementation of tutoring technology in the Academy of Border Guard Service are determined. The levels of tutoring in the Academy of Border Guard Service are presented (first-level tutors act as mediators, consultants, assistants; second-level tutors act as experts, analysts, researchers and advisors; third-level tutors act as top managers who competently shape educational policy. further research.

Key words: «future border officers»; «professional training»; «tutoring technology»; «innovation»; «personality»; «tutor support».

Актуальність проблеми. Людина як соціальна істота не може існувати поза соціальною спільнотою, тому що вона буде позбавлена соціального спілкування, мобільності та соціалізації загалом. Суспільство розвиває особистість, спрямовує до персоналізації власного життя. В українському суспільстві сьогодні існує структура, підпорядкована так званій поляризації, тобто чітка належність до певної соціальної групи за своїми поглядами та життєвими позиціями.

Людина на кожному етапі розвитку чутлива до соціалізації, тому соціальна сфера бере активну участь у її соціальному вихованні. Важливу роль у такій освіті відіграє навчальний заклад. Інноваційні педагогічні технології, які використовуються в сучасній освіті, мають

велике значення для сприяння формуванню конкурентоспроможної особистості, творчої, рефлексивної, ідейної тощо. Прикладом такої педагогічної технології, що дає змогу моделювати особистісно орієнтовану систему освіти для розвитку психічної та соціальної особистості, є тьюторська технологія.

На відміну від зарубіжних систем освіти, питання використання тьюторської технології в освітній діяльності ВНЗ в Україні є мало вивченим.

У сучасних умовах реформування всіх базових сфер українського суспільства відбувається модернізація освітньої системи на основі інновацій та технологій. Особливої уваги заслуговує технологія підтримки розвитку особистості, а в старшій школі – особистості майбутнього

експерта. Ця технологія є технологією репети-торства. Наша увага зосереджена на специфіці використання тьюторської технології у вищій військовій освіті, оскільки така освіта має свою унікальну специфіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якість запропонованого дослідження залежить від методів, які ми використовуємо, зокрема пошуково-бібліографічного, системного та предметного аналізу. Завдяки пошуково-бібліографічному методу ми систематизували та вдосконалили джерельну базу дослідження. На основі системного та предметного аналізу уточнено зміст основних науково-педагогічних категорій, пов'язаних із проблемою дослідження. Ми також використали порівняння визначень понять із запропонованого завдання.

Наукових праць, присвячених використанню тьюторської технології у вищій військовій освіті майбутніх прикордонників, немає. Тому ми вивчили декілька праць (дисертацій, монографій, наукових публікацій), що стосуються проблеми використання тьюторської технології, але в загальноосвітній системі чи у вищій школі. Заслужують на увагу праці таких учених, як:

- М. Альохін – вивчення тьюторського супроводу соціального розвитку школярів (Альохін, 2020);
- А. Бойко – теоретичні основи тьюторської технології (Бойко, 2011);
- С. Ветров – аналіз сутності тьюторської діяльності (Ветров, 2017);
- Л. Настенко – значення тьюторства у забезпеченні індивідуалізації навчання (Настенко, 2010);
- К. Осадча – теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності (Осадча, 2020);
- Л. Слінько – тьюторство як технологія супроводу молодих спеціалістів (Слінько, 2018);
- А. Сучасна – формування ціннісно-смыслові готовності до тьюторської діяльності у магістрів гуманітарних спеціальностей (Сучасна, 2016);
- Т. Швець – дослідження тьюторських компетенцій (Швець, 2018);
- О. Торічний – формування військово-спеціальної компетентності офіцерів-прикордонників (Торічний, 2012);

– В. Ягупов – вивчав основи військової педагогіки (Ягупов, 2007) тощо.

Мета дослідження. Метою статті є узагальнення досвіду використання тьюторської технології у вищому військовому навчальному закладі Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ).

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до встановлених рекомендацій щодо технології тьюторства її стрижнем є створення можливостей для проектування освітнього середовища шляхом упровадження інформаційно-комунікативних та педагогічних технологій із поєднанням традиційних методів і форм навчання (Настенко, 2010).

За результатами термінологічного аналізу репетитор – це конкретна посада, для якої визначаються технічні обов'язки щодо розроблення індивідуальних освітніх програм, траєкторій та супроводу реалізації таких програм чи траєкторій. Загалом можна стверджувати, що тьюторська технологія дає змогу індивідуалізувати підготовку майбутніх спеціалістів. Водночас можна констатувати, що тьютор – це певна спеціалізація професійно-педагогічної діяльності навчально-педагогічного працівника, яка виникла в нових організаційних умовах навчально-виховного процесу та реалізує його функції (Альохін, 2020).

ДПСУ має вищий військовий навчальний заклад – Національну академію Державної прикордонної служби України (далі – НАДПСУ). У цьому навчальному закладі готують майбутніх прикордонників. Представники науково-освітнього колективу НАДПСУ виконують професійні функції, характерні для традиційного викладання, але, на нашу думку, його слід доповнити тьюторством (втіленням тьюторської технології), тобто активно використовувати технологію репети-торства в НАДПУ.

Популярність тьюторської технології полягає в тому, що вона по суті спрямована на задоволення освітніх інтересів і потреб різноманітних об'єктів (від рівня особистості до масштабів суспільства, країни). Водночас, як показав досвід країн, які активно використовують цю технологію, можна визначити залежність між розвитком країни та освітніми результатами індивідів. Наступним аспектом позитивного впровадження тьюторської технології є забезпечення гуманізму в навчаль-

ній діяльності, особистісно орієнтованого підходу, принципу партнерства та співпраці (Осадча, 2020).

На думку деяких учених, тьюторська технологія сприяє персоніфікації педагогічної освіти шляхом розроблення власної програми розвитку навчального закладу, особистості, а також розвитку толерантних стосунків між учасниками навчально-виховного процесу.

Аналізуючи зміст тьюторської технології у вищій школі, можна побачити, що це нова форма гуманістичної освіти, і викладач позиціонує себе як порадника та організатора такої освіти (Бойко, 2011). Враховуючи специфіку навчального процесу в НАДПСУ (військова служба курсантів паралельно з навчальною діяльністю; пріоритетність військових дисциплін військово-прикордонного складника; створення напрямів спеціальностей за розпорядженням зацікавленої особи – адміністрації ДПСУ; розвиток навчальної та професійні програми для кожної спеціальності тощо), впровадження технології репетиторства має свої особливості:

1. Допомога майбутньому прикордоннику у розкритті та реалізації його потенціалу, підвищенні рівня розвитку.

2. Допомога у здійсненні науково-дослідної діяльності курсантів.

3. Володіння репетитором-викладачем сучасними освітніми технологіями.

4. Здійснення співпраці курсантів і викладачів протягом певного періоду часу.

5. Репетиторська підтримка науково-педагогічних працівників має надаватися не лише в педагогічній сфері, а й у сфері освіти та навчання.

6. Впровадження тьюторської технології на основі індивідуальних зборів науково-педагогічних працівників та курсантів.

7. Виконання дорадчих, управлінських та допоміжних функцій науково-педагогічними працівниками з репетиторства.

8. Проведення роботи щодо налагодження та підтримки інформаційної взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу.

9. Забезпечення цілеспрямованої роботи науково-педагогічних працівників щодо вирішення різноманітних конфліктів і проблем у курсантському та прикордонному колективах.

Зміст наведених характеристик упрова-

дження тьюторської технології в навчальний процес НАДПСУ свідчить про те, що вони здебільшого мають безпосереднє відношення до науково-педагогічних працівників. Важливим аспектом забезпечення технологією репетиторства в НАДПСУ є ґрунтовна підготовка науково-педагогічних працівників із використанням цієї технології. Насамперед необхідно сформувати у викладачів систему відповідних знань із психології, знань щодо індивідуалізації курсантів, формування проєктних навичок для модернізації робочих програм дисциплін, розроблення індивідуальних шляхів розвитку курсантів тощо.

Особливої уваги заслуговують методи, які можна використовувати під час репетиторства в НАДПСУ. Такі методи можна поділити на такі, що є джерелом передачі інформації та джерелом її сприйняття; логіка передачі інформації. Тому основні методи тьюторської технології ми визначаємо так: вербальні та невербальні (практичні, наочні); індуктивний (від часткового до узагальненого) і дедуктивний (від загального до часткового); пошук проблеми.

Особливістю словесних прийомів технології репетиторства є забезпечення принципу «онлайн tuofly», тобто очного та дистанційного навчання з метою надання прикордонним курсантам необхідної інформації. Як практичні методи на перший план виходять методи використання мультимедіа і, таким чином, створення презентацій у різних програмах, флеш-анімації та відео, комп'ютерних тренажерів тощо.

Необхідно детально розповісти про можливість проблемних методів, до яких слід віднести кейс-технологію, групові курси, тренінги, дискусії, дебати, форуми, конференції, мозковий штурм. В основі проблемного методу лежить проблема як основна рушійна сила навчання. Завдяки цьому методу можна надавати курсантам різноманітну інформацію, розвивати критичне мислення, структурувати інформацію, використовувати дизайн.

Тому метою застосування тьюторської технології в НАДПСУ є допомога курсантам у тому, щоб реалізовувати продуктивну пізнавальну діяльність у співпраці з викладачем.

У НАДПСУ на рівні бакалавра є кілька предметних напрямів: патрулювання державного кордону, телекомунікації та робототехніка,

психологія, філологія, правоохоронна діяльність. До навчального процесу Прикордонної академії залучаються курсанти різного рівня освіти, інтелектуального потенціалу тощо. Враховуючи таку ситуацію, НАДПСУ визначило репетиторів кількох рівнів: наставники першого рівня виступають посередниками, порадиниками, помічниками (робота має бути спрямована на виявлення особистих і професійних інтересів, потреб і здібностей курсантів); наставники другого рівня виконують роль експертів, аналітиків, дослідників та радників (повинні вміти створювати умови для мобілізації інтелектуальних ресурсів курсантів); тьютори третього рівня – це топ-менеджери, які грамотно формують освітню політику (такі тьютори діють на рівні національного та міждержавного співробітництва навчальних закладів у сфері безпеки та оборони).

Нинішня система репетиторства НАДПСУ відображає специфіку її роботи та наявність низки вимог до підготовки майбутніх прикордонників.

Можна стверджувати, що у Прикордонній академії працює лише перший рівень репети-

торів, оскільки технологія репетиторства ще не повністю вивчена та апробована.

Загалом технології, подібні до репетиторства, які базуються на партнерстві, є ознакою демократизації навчального процесу в навчальному закладі, тобто його прозорості та публічності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Технологія репетиторства – це інноваційна технологія, яку можна розглядати як особливий соціально-освітній механізм. Ця технологія призначена для індивідуалізації навчальної діяльності прикордонних курсантів і є основою для реформування освітньої політики навчального закладу та різних напрямів його діяльності. Для ефективного здійснення тьюторської діяльності необхідно підготувати науково-педагогічних працівників до тьюторів, визначити їх нормативний статус та надати науково-методичні матеріали. Подальшими напрямками наукових досліджень може стати дослідження зарубіжного досвіду передових країн щодо впровадження тьюторських технологій у навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Альохін М.М. Тьюторський супровід соціального розвитку учнів початкової ланки приватної школи як інноваційна соціально-педагогічна технологія. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса : ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2020. № 2(131). С. 87–94.*
2. Бойко А.М. Тьютор – якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії. *Педагогічні науки*. Полтава, 2011. С. 4–10.
3. Настенко Л. Тьюторство як прогресивна технологія індивідуалізації освіти у вищій школі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. Київ, 2010. С. 259–269.
4. Осадча К.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2020. 43 с.
5. Слінько Л.А. Тьюторство як технологія супроводу молодих спеціалістів. *Інформаційно-методичний посібник управління освіти*. 2018. Вип. 11 (87). С. 37–38.
6. Сучана А.К. Формування ціннісно-сміслової готовності до тьюторської діяльності у магістрів гуманітарних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2016. 266 с.
7. Тьюторська діяльність / упорядник С. Ветров. *Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка*. 2017. № 23–24. С. 21–69.
8. Швець Т. Тьюторські компетенції, або Чому не кожен вчитель може стати тьютором. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1404-tiutorsi-kompetentsii-abo-chomu-ne-kozhnyi-vchitel-mozhe-staty-tiutorom> (дата звернення: 07.09.2021).
9. Торічний О. В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання. Хмельницький: Вид-во Національної академії ДПСУ, 2012. 535 с.
10. Ягупов В.В., Свистун В.І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / *Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2007. Том 71. С. 3–8.

REFERENCES:

1. Alokhin M.M. (2020). Tiutorskyi suprovid sotsialnoho rozvytku uchniv pochatkovoï lanky pryvatnoï shkoly yak innovatsiina sotsialno-pedahohichna tekhnolohiia. [Tutor support of social development of primary school students in a private school as an innovative socio-pedagogical technology]. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after KD Ushinsky*, 2 (131), 87–94. (in Ukrainian)
2. Boiko, A.M. (2011). Tiutor – yakisno vyshcha pedahohichna pozytsiia i novyi prostir dukhovno-moralnoi vzaiemodii. [A tutor: a higher-quality pedagogical position and a new space of spiritual and moral interaction]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences*, (Vol. 2), pp. 4–10. (in Ukrainian)
3. Nastenka, L. (2010). Tiutorstvo yak prohresyvna tekhnolohiia indyvidualizatsii osvity u vyshchii shkoli. [Tutoring as a progressive individualization technology in higher education]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh – Humanitarian education in technical higher educational establishments*, 21, pp. 259–269. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvnz_2010_21_29 (in Ukrainian)
4. Osadcha, K.P. (2020). Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoï pidhotovky maibutnikh uchyteliv do tiutorskoï diialnosti [Theoretical and methodological framework for vocational training of future teachers as tutors]. Extended abstract of Doctor's thesis. Zaporizhzhia. (in Ukrainian)
5. Slinko, L.A. (2018). Tiutorstvo yak tekhnolohiia suprovodu molodykh spetsialistiv [Tutoring as a support technology of young professionals]. *Informatsiino-metodychnyi posibnyk upravlinnia osvity – Information and methodical manual for educational management*, (Vol. 11 (87)), pp. 37–38. (in Ukrainian)
6. Suchanu, A.K. (2016). Formuvannia tsinnisno-smyslovoi hotovnosti do tiutorskoï diialnosti u mahistriv humanitarnykh spetsialnosti. *Masters of Arts: formation of axiological readiness for tutoring. Candidate's thesis*. Kirovohrad. (in Ukrainian)
7. Vietrov, S. (2017). Tiutorska diialnist [Tutoring]. *Informatsiinyi zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zaviduvacha dytiachoho sadka – Information kit for school headmasters and heads of kindergartens*, 23–24, pp. 21–69. (in Ukrainian)
8. Shvets T. (2018). Tiutorski kompetensii, abo Chomu ne kozhnyi vchytel mozhe staty tiutorom. [Tutor competencies, or Why not every teacher can become a tutor]. Retrieved from <https://osvitanova.com.ua/posts/1404-tiutorski-kompetensii-abo-chomu-nekozhnyi-vchytel-mozhe-staty-tiutorom> (in Ukrainian) (date of appeal: 07.09.2021)
9. Torichny O.V. (2012) Teoriya i praktyka formuvannia viys'kovo-spetsial'noyi kompetentnosti maybutnikh ofitseriv-prykordonnykiv u protsesi navchannia *Theory and practice of formation of military-special competence of future border guards in the training process*. Khmelnytsky: Publishing House of the National Academy of the State Tax Service of Ukraine. 535 p. (in Ukrainian)
10. Yagupov V.V., Svistun V.I. (2007) Kompetentnisnyy pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoyi osvity *Competence approach to training in the system of higher education / Scientific notes. Pedagogical, psychological sciences and social work*. Volume 71. pp. 3–8. (in Ukrainian)